

ΓΕΩΡΓΙΑ ΛΑΔΟΓΙΑΝΝΗ

Η ΚΟΝΙΤΣΑ

ΩΣ ΥΛΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΟ ΥΦΟΥΣ
ΣΤΑ ΓΡΑΦΤΑ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

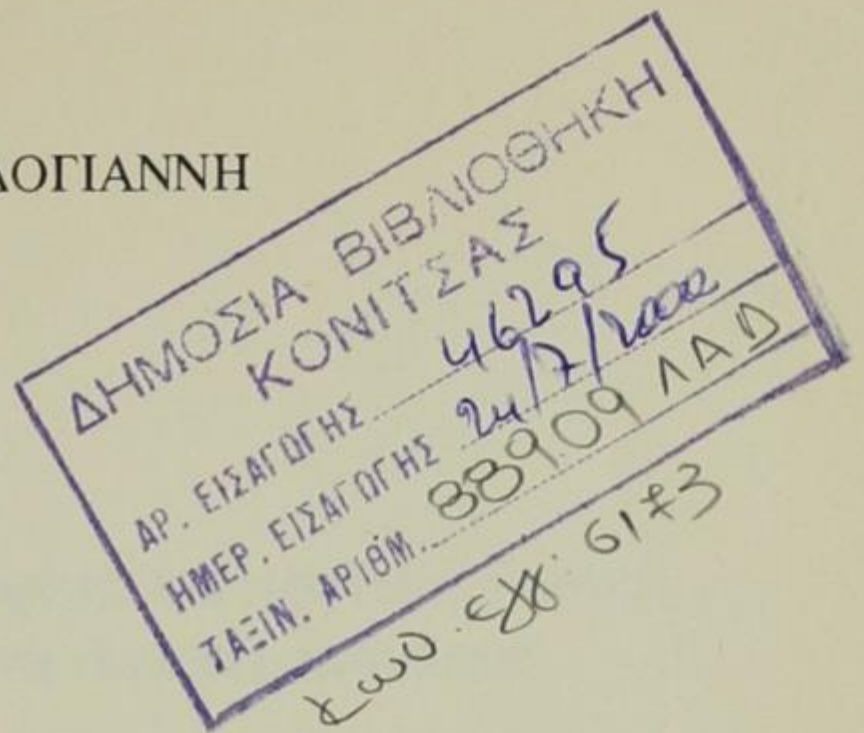

ΕΚΔΟΣΗ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1998

9.3
ΥΜ
ΑΔ

ΓΕΩΡΓΙΑ ΛΑΔΟΓΙΑΝΝΗ

Η ΚΟΝΙΤΣΑ

ΩΣ ΥΛΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΟ ΥΦΟΥΣ
ΣΤΑ ΓΡΑΦΤΑ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1998

Η Κόνιτσα ως υλικό ιστορίας και πρότυπο ύφους στα γραπτά του Γιάννη Λυμπερόπουλου*

Τη σημερινή τιμητική εκδήλωση του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου της Κόνιτσας θα πρέπει να τη θεωρήσουμε ως ανταπόδοση οφειλής της πόλης προς τον άνθρωπο που, πριν από 30 περίπου χρόνια, της έδινε την ευκαιρία να ακουστεί η δική της φωνή. Ο Γιάννης Λυμπερόπουλος, στα 1972, έκλεινε το βιβλίο του *Ορεινοί και μεθόριοι με τα παρακάτω:*

στην απέραντη γη μας, υπάρχουν δονήσεις που δεν ακούγονται. Ιδέες και στοχασμοί για ένα τρόπο ζωής, που απαξιώνονται. Έξοδοι και μετακινήσεις, που ισοδυναμούν με γενοκτονίες. Και κάποι-οι πόνοι μιας εμπειρίας, που κινδυνεύει να χαθή, δίχως ποτέ να της δοθή ο λόγος .

Ο Λυμπερόπουλος έδωσε το λόγο στην Κόνιτσα και τα χωριά της. Τον δίνει συνεχώς από τη δεκαετία του 1960 με τις μελέτες του για την περιοχή. Από τότε στέλνει στην πατρίδα το πνευματικό κεφάλαιο, που συσσωρεύσε η διάπυρη αγωνία του για το χθες, για το σήμερα, για το αύριο της μικρής ορεινής πατρίδας. Σήμερα, λοιπόν, παίρνει το λόγο η Κόνιτσα και απαντά με αυτή τη σεμνή τελετή αναγνώρισης και με την έκδοση ενός τολμηρού της αληπασαδικής βιβλιογραφίας βιβλίου του Λυμπερόπουλου (*Ο Αλή Πασάς και οι βαθύτερες καταβολές των πολιτισμικών επιδιώξεών του*, έκδ. του Πνευματικού Κέντρου Δήμου Κόνιτσας, 1998).

Λένε ότι στη φτωχή Ελλάδα -και, ιδιαίτερα, στην φτωχότερη Ήπειρο- οι πιο πολλοί από εκείνους που πλουτίζουν στην ξενιτειά δείχνουν τον καημό της πατρίδας στέλνοντας ό,τι κέρδισαν στο

* Είναι το κείμενο της διάλεξης στην τιμητική εκδήλωση του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Κόνιτσας για τον Γιάννη Λυμπερόπουλο, στις 29 Αυγούστου 1998.

χρόνο που την στερήθηκαν. Αυτοί που τους ονόμασαν εθνικούς ευεργέτες έστελναν χρήματα. Νομίζω βρισκόμαστε στην ίδια ηπειρωτική παράδοση της ευεργεσίας· μία διαφορετική μορφή ευεργεσίας είναι η προσφορά του Γ. Λυμπερόπουλου. Δε γνωρίζω πολλές περιπτώσεις καθολικής σχεδόν στράτευσης σε έναν τομέα, εκείνον της μικρής πατρίδας.

Το έργο του Λυμπερόπουλου έχει ένα μόνον κέντρο: την Κόνιτσα. Αυτό ισχύει απόλυτα για ό,τι έχει γράψει. Αλλά και οι άλλοι τομείς της ζωής του δεν απομακρύνονται. Η στράτευσή του στην Αντίσταση και το ήθος βίου που επέδειξε στη διάρκειά της, την Κόνιτσα, τη λευτεριά της και τη λεβεντιά της υπηρετούσε. Η πολιτική δράση του φοιτητή Λυμπερόπουλου συνεχίστηκε με τις κινήσεις του για την οργάνωση των συμπατριωτών του. Ενώ η κατοπινή επαγγελματική του σταδιοδρομία σφραγίσθηκε από τη δραστηριότητα στους συλλογικούς φορείς των κονιτσιωτών, όπου πρωτοστατούσε, με αποκορύφωμα το περιοδικό *Κόνιτσα*. Σε προηγούμενη εργασία μας έχουμε αναφερθεί στη σημασία του περιοδικού και τη συμμετοχή σε αυτή του Λυμπερόπουλου (*Κείμενα κριτικής*. Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1996: 207-227).

Αν θελήσει να χαρακτηρίσει κανείς τη στάση του ανθρώπου και πολίτη Λυμπερόπουλου, μελετώντας τα γραπτά του, διαπιστώνει ότι ο όρος στράτευση αποδίδει την πραγματικότητα. Δεν είναι άσχετο που δημιουργεί τη λογοτεχνική σειρά *Αστική Θητεία* (I, II, III), στην οποία εντάσσει τρία αφηγήματά του (*Ενταξη*, 1973· *Ορλιαχτό*, 1978· *Τελευταίο Δεκαπενθήμερο*, 1989). Είναι μαρτυρίες/αναφορές της ζωής στον αντίποδα της αγαπημένης του πατρίδας, της πρωτεύουσας. Πάνω απ' όλα ο όρος στράτευση δικαιώνεται από την προσήλωση, σχεδόν κάθε πνευματικής του ενασχόλησης, στην Κόνιτσα.

Η Κόνιτσα είναι η αφορμή, η αφετηρία και το κέντρο όσων έχει γράψει, έτσι που σκέφτεται κανείς πως δε θα έγραφε αν δεν υπήρχε η Κόνιτσα.

Ο Λυμπερόπουλος δεν ανήκει στο συμβατικό τύπο διανοούμενου της επαρχίας που συλλέγει τεκμήρια της παλιάς ζωής. Αυτόν τον τύπο τον ξεπερνά. Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τρία στοι-

χεία της διαφοράς του, που είναι, ταυτόχρονα, τα χαρακτηριστικά της συγγραφικής του ιδιαιτερότητας: πρώτα-πρώτα, είναι το επίπεδο της μόρφωσής του (μεταπτυχιακές σπουδές στο Παρίσι), που τον αναδείχνει σε ικανό ερευνητή. Γνωρίζει να αξιοποιεί τη βιβλιογραφία πάνω σε ένα θέμα και έχει την ευρύτητα της ενημέρωσης και την ωριμότητα να ερμηνεύει σωστά και να συνθέτει τα γεγονότα στην στρατηγική που μπορεί να τα αναδείξει. Δεύτερον, είναι ο ίδιος ο συγγραφέας προσωπικός κάτοχος ενός υλικού μνήμης από αφηγήσεις και βιώματα, που αν το συνδέσουμε με την προμνημονευθείσα ικανότητα του ερευνητή, καταλαβαίνουμε ότι το υλικό αυτό (της παράδοσης και της εμπειρίας) έχει κατατεθεί στον πιο ευαίσθητο δέκτη. Το τρίτο στοιχείο έχει να κάνει με τον αφηγηματικό τρόπο του Λυμπερόπουλου. Αυτό το τελευταίο στοιχείο επικαθορίζει με τον πιο δραστικό τρόπο τη γραφή του. Εξ αυτού του στοιχείου τα πλούσια και πολύτιμα για την τοπική ιστορία κείμενά του αποκτούν μια ιδιομορφία. Από την άποψη του γένους (του συγγραφικού είδους), έχουν μορφή σύνθετη: είναι κείμενα έρευνας και συγκέντρωσης υλικού από το παρελθόν της τοπικής κοινωνίας, είναι κείμενα μαρτυρίας αλλά ταυτόχρονα είναι αφηγήσεις που μας κάνει κάποιος που γνώρισε και έζησε τη ζωή στην οποία αναφέρεται. Δηλαδή, τα γραπτά του Λυμπερόπουλου δεν προβάλλουν υλικό ιστορίας αλλά αφηγούνται όψεις ζωής από την ιστορία της μικρής κοινωνίας, και η αφήγηση φαίνεται να γίνεται από ένα μέλος της κοινωνίας. Έτσι, τα κείμενα — είτε όσα ο ίδιος ονομάζει *Νεοελληνική πολιτισμική Μαρτυρία* (*Παζαριού ανατομή, 1971· Ορεινοί και μεθόριοι, 1972· Αναζητώντας τις καταβολές, 1975*) είτε το χρονικό-μαρτυρία της Αντίστασης (*Η γούρνα που κόχλαζε, 1980*) είτε τα μυθοπλαστικά αφηγήματα της σειράς *Αστική Θητεία*, έχουν ένα κοινό γνώρισμα: τον αφηγητή. Σε όλα κάποιος αφηγείται και είναι φανερό ότι είναι ο ίδιος ο συντάκτης τους.

Έτσι, έχουμε μια ιδιόμορφη συμμετοχή της οπτικής ενός αφηγητή, που δεν κρύβεται ούτε σε γραπτά που θα περίμενε κανείς, στα πιο καθαρά ερευνητικά. Αυτό το στοιχείο, η αφήγηση, που σημαίνει ότι ανάμεσα στα πράγματα που περιγράφονται και στον αναγνώστη που τα διαβάσει υπάρχει το φίλτρο του αφηγητή που τα γράφει,

μεταθέτει την γραφή -κάθε είδους- του Λυμπερόπουλου στο χώρο της λογοτεχνίας.

Το λογοτεχνικό στίγμα του Λυμπερόπουλου παίρνει πολλά στοιχεία από τον κόσμο που εμπνέεται η συγγραφική του παραγωγή. Γι' αυτό και οι καλύτερες αφηγηματικές του στιγμές είναι στα κείμενα της *Πολιτιστικής Μαρτυρίας* και στο *Χρονικό της Αντίστασης*. Θα λέγαμε ότι η αυτοβιογραφία είναι το λογοτεχνικό γένος που δείχνει τις αρετές του αφηγητή Λυμπερόπουλου. Ενώ, ισχνός είναι ο συνδετικός ιστός σε όσα θα θεωρούσαμε μυθοπλαστικά αφηγήματα, στα τρία έργα της *Αστικής Θητείας*. Τα κείμενα αυτά δεν καταφέρνει να τα δένει σε ενιαίο οργανισμό ο αφηγητής. Είναι το βάρος από την παρουσία των προβληματισμών και των σκέψεων του συγγραφέα Λυμπερόπουλου και λιγότερο του αφηγητή της ιστορίας, που διασπούν την αφήγηση, την αδυνατίζουν σε μεγάλο βαθμό. Διασώζονται αφηγηματικές στιγμές αξιόλογες, όχι όμως στο σύνολο.

Η παρατήρηση αυτή επιβεβαιώνει ότι ο “φυσικός” χώρος, συναισθηματικά και πνευματικά, είναι η Κόνιτσα. Η ζωή που αυτή περικλείει, όταν γίνεται αφήγηση, χαρίζει και τον τρόπο να αφηγηθεί καλλιτεχνικά αρτιότερα ο Λυμπερόπουλος. Η Κόνιτσα πυροδοτεί την έμπνευση και την ολοκλήρωση του έργου.

Εκείνο που εντοπίσαμε σαν το πιο χαρακτηριστικό του Λυμπερόπουλου, η τέχνη της αφήγησης, είναι και αυτό στοιχείο από την παράδοση του τόπου του. Στα κείμενά του οι περισσότεροι ήρωές του αφηγούνται, λένε ιστορίες, έτσι που στο μεγαλύτερο μέρος τα έργα είναι οι αφηγήσεις των ηρώων. Οι αφηγητές διασχίζουν την ιστορία του κύριου αφηγητή και το βιβλίο γίνεται ένας κόσμος πολύγλωσσος. Δεν είναι μόνο οι ατομικές ιστορίες που έχει να πει ο καθένας ή να πρωταγωνιστήσει σε αυτές αλλά είναι και τα ιδιόλεκτα τα γλωσσικά που χειρίζεται ο κάθε ομιλητής. Τα παραδείγματα είναι πολλά: ορισμένα θα δώσουμε στη συνέχεια, αφού προσθέσουμε και κάτι ακόμα, που αφορά στο ίδιο θέμα: είναι η απορρόφηση των ιδιολέκτων των ηρώων και των άλλων πηγών από παλαιότερα κείμενα.

Έτσι, στη *Γούρνα που κόχλαζε* παίρνουν το λόγο ο Χαρίλαος, η